

Др Јелена Вилус: ГРАБАНСКО-ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ИЗВОБАЧА И ПРОЈЕКТАНТА, Београд, 1973, стр. 238.

Др Јелена Вилус, већ позната нашој правничкој јавности по низу монографских радова и чланака из области привредног права, у својој најновијој монографији о грабанско-правној одговорности извођача и пројектанта третира једна теоријски значајан и за праксу важан проблем који у нашој правној литератури није на овако целовит и исцрпан начин обрађен. Можемо одмах рећи да је аутор, попуњавајући ову празнину у нашој правној литератури учинио један озбиљан напор у циљу научног расветљавања и обраде проблематике грабанске одговорности у области уговора о грађењу.

Пошто је у Уводним напоменама указао на практични значај питања грабанско-правне одговорности извођача и пројектанта који је изузетно порастао у савременим условима које карактерише по димензијама, до сада, непревазиђена грађевинска делатност, аутор је у првом делу своје књиге исцрпно изложио проблеме уговорне одговорности извођача и пројектанта у току извођења радова. Ту се најпре расправља о правној природи уговора између наручиоца и пројектанта (уговор о делу са извесним сопственим карактеристикама), а затим су изложене и анализиране обавезе и одговорности које из тог уговора произлазе за пројектанта: обавеза придржавања и поштовања правила струке; одговорност за грешке у пројекту, за дошњу у погледу предаје пројекта; одговорност за надзор при извођењу радова и др. (стр. 15—59). Посебна је глава посвећена питањима ослобођења пројектанта од одговорности због кривице наручиоца или трећег лица и услед случаја више силе (стр. 62—69). Прелазећи на питање одговорности извођача, аутор је и овде прво анализирао правну природу уговора између наручиоца и извођача, одредивши се за схватање да је реч о подврсти уговора о делу, да би затим прешао на излагање извођачевих обавеза и одговорности: за уочавање грешака у пројекту и мана земљишта; за одступање од пројекта (накнадни радови и нужни и непредвидени радови); у погледу материјала, начина извођења радова и рокова (стр. 72—152). На крају овог одељка се расправља о ослобођењу од одговорности извођача, а посебно о правном дејству клаузула о искључењу и ограничењу одговорности извођача, где аутор заузима став да би се те клаузуле могле сматрати пуноважним само ако је реч о обичној непажњи и уколико се њима не анулирају професионалне обавезе извођача (стр. 157—173).

Други део књиге др Јелене Вилус је посвећен питањима одговорности извођача и пројектанта после предаје грађевинског објекта. Пошто је најпре изложио теоријске основе ове одговорности, као уговорне одговорности, аутор је на концизан начин изнео проблематику ове одговорности, расправљајући: о примопредаји грађевинског објекта; њеном значају за почетак гарантних рокова; о одговорности (гарантији) извођача и пројектанта за стабилност и сигурност грађевинског објекта; о одговорности (гарантији) за квалитет извршених радова; условима за примену ових гаранција; природи и значају мане која повлачи одговорност; о роковима за подизање тужбе и другим питањима која се у вези са овом одговорношћу постављају.

Привлаче пажњу и по тематици и по начину, излагања аутора о гаранцијама за стабилност и квалитет. Аутор, додуше, напомиње да при данашњем степену науке и технике, када се за процену статичности и других особина материјала могу да користе најсавременији електронски рачунари, непредвидено рушење објекта због грешке у пројекту или у начину извођења радова, једва може да дође у обзир. Али се то ипак дешава и код нас и у свету, те правна правила садржана у грабанским законима којима се регулише ова материја нису изгубила актуелност. Општи услови који се предвиђају за постојање ове одговорности су уједначени: мора бити реч о грађевини или о основним (главним, великим) радовима на

једном грађевинском објекту; мана мора бити таквог интензитета да је довела до рушења грађевине или њених основних конструкционих делова или да услед мане прети опасности од рушења; тужба мора бити подигнута у одређеном року. Аутор се, у вези с тим, опредељује за оне системе који предвиђају дуже рокове гаранције (10 година), али се за узврат залаже за усвајање новијих схватања по којима би уговорне стране могле тај рок не само да продуже него и да га скрате (стр. 217 и сл.). Ову тезу аутор образлаже тиме што је ова гаранција, како каже аутор, установљена у корист наручиоца, па „ако наручилац жели тај рок да скрати не видимо који би разлози могли оправдано да се наведу да му се то не дозволи“ (стр. 217—218). Мора се приметити да је аутор, чини се, заузимајући овако становиште изгубио из вида да овде нису само у питању интереси наручиоца, него и јавни интерес који је уз то, управо у овој материји, много наглашенији у социјалистичком друштву него у капиталистичком свету и да, осим тога, треба водити рачуна о „односима снага“ између самих уговорника који под одређеним околностима могу да наметну једни другим решења у супротности са сврхом коју је законодавац имао у виду, када је прописао гаранцију у циљу заштите једне стране уговорнице. А то ће посебно бити случај онда када је једна уговорна страна има монополни положај на тржишту и у могућности је да наметне своје услове другој страни.

Прелазећи на питање одговорности за квалитет извршених радова, аутор констатује да ова гаранција има многе карактеристике гаранције за мане ствари код уговора о продаји, али се од ње разликује, прво, у томе што се односи како на материјал, тако и на начин извођења, као и по томе што се односи не само на извођача него и на пројектанта, надзорног инжењера, као и на друга лица која су везана са наручиоцем уговором о делу. Аутор из овог с правом закључује да се одговорност за квалитет извршених радова мора да постави много шире код уговора о грађењу него што је случај код уговора о продаји и да према томе нису у праву они аутори који ове две одговорности поистовећују. У вези са одговорношћу извођача и пројектанта за квалитет извршених радова, аутор се задржава на битним питањима ове одговорности: условима за примену ове одговорности (мора бити у питању скривена мана и да се појавила у одређеном року после пријема радова); обавезама извођача које проистичу из гаранције (да отклони мане); гарантним роковима за квалитет и року за приговор (стр. 227—233).

Када је аутор овако коплетно третирао проблематику одговорности код уговора о грађењу, штета је што у књизи није обухваћено и питање карактера одговорности у хипотези изградње станова за тржиште, када ће се поставити питање да ли ће бити примењена правила о одговорности продавца за мане ствари, јер се изграђени стан продаје и настају односи из купопродаје или правила о одговорности извођача и пројектанта из уговора о грађењу, иако такав уговор није ни закључен. Ово питање је данас веома актуелно с обзиром да се стамбене зграде највећма изграђују за тржиште и продају у облику етажне својине организацијама или појединцима. Оно је регулисано на законодавном плану у Француској (ревизија Code civil-a од 1967) прихватањем јединствених правила о одговорности извођача и архитеката без обзира да ли је закључени уговор-уговор о делу (грађењу) или уговор о продаји (¹). Оно се поставља и у нас, те се може очекивати да ће бити на одговарајући начин регулисано у нашем закону о облигацијама и уговорима чија је израда у току.

У закључку овог приказа желимо да истакнемо неколико општих карактеристика овог рада. Његова је основна карактеристика употреба и коришћење на широкој основи упоредно-правног метода. У излагању су

(1) В. о овом питању В. Круљ: Својина на деловима зграда и изградња стамбених зграда (станова) непосредно за тржиште, Београд, 1969, стр. 70 и с.

заступљени сви важни правни системи: европски и ваневропски, како капиталистичких тако и социјалистичких земаља. При томе ваља истаћи да се аутор не ограничава само на законодавство и судску праксу, него се на широкој основи користи тзв. аутономним правом-решењима усвојеним у разним општим условима, формуларним уговорима и сл., који, у савременој уговорној пракси имају велики практични значај. Аутор свуда настоји, да на бази упоредно-правне анализе, у конфронтацији са ставовима и решењима заступљеним у нас, дође до најрационалнијих закључака и солүција који би могли бити усвојени за наше право. Овом својом особином ће се књига др Јелене Вилус наметнути као неопходни приручник за све оне који се било теоријски било практично баве питањима грађанске одговорности која произлази из грађевинске делатности. Ако се понекад са ауторовим закључцима и сугестијама и не можемо сложити, не може се оспорити да су она и добро образложена и документована и да је аутор, без сумње, у току дискусија и схватања у савременој правној литератури, законодавству и пракси.

Др Врлета Круљ